

VI. Activitat de recerca

Programes de recerca

Secció Històrico-Arqueològica

Base de dades de monuments commemoratius de Catalunya

Director: Albert Balcells i González

El programa d'elaboració d'una base de dades dels monuments commemoratius a Catalunya ha recollit aquest curs les dades de 762 monuments situats a 58 municipis de més de deu mil habitants de la província de Barcelona (incloent-hi la capital). Finalitzada la província de Barcelona, se seguirà amb Lleida i Tarragona, d'on ja s'han començat a recollir dades.

Catalunya Carolíngia

Directors: Gaspar Feliu i Montfort
Josep M. Salrach i Marés

El projecte, aprovat per l'IEC l'any 1923, arriba al final d'un llarg camí. S'ha continuat treballant, malgrat la minva de finançament, en la fixació definitiva de la documentació del comtat de Barcelona i en l'índex toponímic i onomàstic d'aquest volum, que serà el VII de l'obra. Però han sortit encara trenta-un documents més en un fons no prou ben ordenat (fons de monestirs benedictins, inventari Raga) de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, que han

obligat a refer una part de la numeració, amb la consegüent repercussió sobre els índexs. Se n'ha completat, també, a excepció d'aquests darrers documents, la revisió definitiva.

En el volum VIII, corresponent als comtats d'Urgell, Cerdanya i Berga, es continua treballant en la recollida, transcripció i datació de documents, sense que estigui tancada encara la recopilació d'aquests.

Corpus des Troubadours

Directors: Vicenç Beltran i Pepió
Tomàs Martínez Romero

El projecte tanca el curs 2011-2012 amb un canvi substancial en el portal web (<http://trobadors.iec.cat>). D'una banda, s'ha acabat de dissenyar i de construir l'espai web que allotja aquest projecte i, de l'altra, s'ha incrementat el nombre d'edicions i, en conseqüència, de poemes disponibles. El material incorporat és el següent: J. Audiau, *Les poésies des quatre troubadours d'Ussel*; G. Chiarini, *Jaufre Rudel. L'amore di lontano*; I. Cluzel, *Princes et troubadours de la maison royale de Barcelone-Aragón*; G. Gouiran, *L'amour*

et la guerre. L'œuvre de Bertran de Born; A. Serra-Baldó, *Els trobadors*; s'ha continuat amb l'agregació de l'edició F. J. Oroz, *La lírica religiosa en la literatura provençal antiga*, i s'ha iniciat la introducció de C. Appel, *Provenzalische Inedita aus pariser Handschriften*. Paral·lelament, s'han realitzat les tasques de digitalització de les edicions i els articles següents: C. Appel, *Bernart von Ventadorn*; P. G. Beltrami, *La canzone «Belhs m'es l'estius» di Jaufre Rudel i Variazioni di schema e altre note di metrica provenzale: a proposito di Bertran de Born, «Puois Ventadorns» e «Sel qui canja»*; M. Boni, *Sordello, Le poesie*; G. Gouiran, *L'amour et la guerre. L'œuvre de Bertran de Born*.

Finalment, s'ha realitzat una base de dades d'ús intern per a facilitar el treball relacionat amb el web i per a controlar-ne al màxim el contingut —més de 400 poemes, 28 edicions i més de 1.000 imatges.

Publicacions

BELTRAN, VICENÇ. «Edat mitjana, ideologia i literatura». A: *Literatures ibèriques medievals comparades = Literaturas ibéricas medievales comparadas*. Alacant: Universitat d'Alacant; SELGYC, 2012, p. 113-132.

BELTRAN, VICENÇ; MARTÍNEZ ROMERO, TOMÀS. «El projecte Corpus dels Trobadors, de la Unió Acadèmica Internacional, gestionat per l'Institut d'Estudis Catalans», *Estudis Romànics*, núm. 34 (2012), p. 475-481.

LEÓN, MAGDALENA. *El cançoner C (Paris, Bibliothèque Nationale de France, fr. 856)*. Florència: Edizioni del Galluzzo, 2012.

SIMÓ, MERITXELL. *Jaume Massó i Torrens: La cançó provençal en la literatura catalana cent anys després*. Florència: Edizioni del Galluzzo, 2012.

Corpus Documental de les Relacions Internacionals de Catalunya i de la Corona d'Aragó

Directors: M. Teresa Ferrer i Mallol
Manuel Riu i Riu

Maria Teresa Ferrer, durant el curs 2011-2012, ha redactat, per al volum I/2, *Tractats i negociacions internacionals*, el comentari sobre una mediació o arbitratge del comte Ramon Berenguer IV de Barcelona entre Castella i Portugal (1160) i també l'arbitratge d'Alfons VIII de Castella entre el rei Alfons el Trobador i el rei Llop de Múrcia (1170), sobre el pagament d'una paria per part d'aquest darrer a fi d'evitar que el rei Alfons li fes la guerra. Aquest segon capítol l'ha aprofitat per a preparar una ponència titulada «L'arbitratge com a eina de resolució de conflictes. Catalunya i els arbitratges en conflictes internacionals (s. XII-XIV)», que serà presentada en el congrés «Les institucions medievals de pau a Catalunya», organitzat per l'Institut Català Internacional per la Pau, al

Parlament de Catalunya del 8 al 9 d'octubre de 2012. També hi ha tractat arbitratges posteriors, que signifiquen un avançament de feina per als pròxims volums. Aquest treball ja ha estat lliurat per a la publicació.

Teresa Huguet Termes s'ha encarregat de fer una revisió de l'aparell bibliogràfic de cada document del volum I/2 per veure si hi calia afegir noves edicions o registres. Ha fet gestions per a obtenir documents digitalitzats o microfilms de l'Arxiu de Marsella i ha iniciat una exploració a l'Arxiu Capitular de Lleida, per tal de buscar-hi documents sobre la capitulació de la ciutat, aprofitant la reordenació del fons. Ha repassat la col·lecció documental de l'Arxiu Comtal per si trobava algun document o detall que s'hagués passat per alt i altres treballs complementaris.

Corpus Inscriptionum Latinarum

Director: Marc Mayer i Oliver

El projecte es desenvolupa segons les pautes i els terminis marcats a l'inici, encara que la contínua necessitat de revisió retarda la llatinització de les fitxes. Així, aquest curs s'ha continuat la tasca de llatinització pendent de les fitxes del *conventus Tarraconensis* nord corresponents a *Barcino* i a les comarques gironines, especialment a Empúries, que han dut a terme Noemí Moncunill i Marc

Mayer. S'ha emprès, d'altra banda, el recull epigràfic de les illes Balears corresponent al *conventus Carthaginiensis* i s'ha realitzat una campanya de reconeixement a l'illa de Menorca que ha permès la identificació de nous textos epigràfics al santuari de Cales Coves. Així mateix, al museu de Maó s'ha fet un recull exhaustiu de l'*instrumentum inscriptum*. S'ha revisat i s'ha publicat el volum corresponent a *Tarraco* del «Corpus Inscriptionum Latinarum», i s'ha editat també el desè volum de la revista *Sylloge Epigraphica Barcinonensis*.

En l'àmbit de les inscripcions paleohispàniques, s'ha fet una nova autòpsia de les inscripcions rupestres del Cogul, una revisió completa de tota l'epigrafia preromana de Tarragona, i s'han publicat algunes noves inscripcions d'altres procedències, com ara la Plana de Vico. S'ha participat, així mateix, en els diversos congressos sobre l'especialitat, amb la presentació de treballs i resultats, com és el cas del Congrés Internacional d'Epigrafia de Berlín; el d'*instrumentum inscriptum* de Verona; el de Llengües i Cultures Paleohispàniques, celebrat a València, o el que es féu sobre *Opercula* amfòrics, a Aquileia.

Corpus International des Timbres Amphoriques

Directors: Josep Guitart i Duran
Carles Carreras

Durant el curs 2011-2012, l'activitat desenvolupada en el marc d'aquest programa ha estat la preparació del volum corresponent a les marques d'àmfora i les terrisseries d'àmfora documentades a la zona del Baix Llobregat. El volum està compost per dotze articles elaborats per disset autors. Els originals estan en fase molt avançada d'edició. Aquest serà el tercer volum de la sèrie internacional del «Corpus des Timbres Amphoriques» que publica l'IEC, i el segon corresponent a una part del territori de *Barcino*. En el programa col·laboren amb l'IEC investigadors de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC), de la Universitat Autònoma de Barcelona i d'altres institucions de recerca. El volum en premsa és coeditat per l'IEC i l'ICAC.

Corpus Textual de la Catalunya del Nord: Catàleg d'impresos rossellonesos

Directora: Eulàlia Duran i Grau

Durant el curs 2011-2012, s'ha fet una actualització de la llista d'impresos per catalogar partint de catàlegs manuscrits (impresos i digitals) i de catàlegs de llibreters de vell; descripcions tipobibliogràfiques d'impresos rossellonesos dels segles XVIII-XIX (fins al 1840); desplaçaments als fons que guarden impresos per catalogar i material documental sobre la impremta i la llibreteria rossellonesa;

l'edició del volum *Llengua, literatura i impremta. Perpinyà (s. XI-XIX)* i l'edició del volum *La impremta a Perpinyà (1500-1700)*.

L'objectiu principal era la publicació d'aquests dos volums: el primer, que és un recull d'estudis dels membres del programa de recerca sobre la impremta perpinyanenca, es troba en fase de correcció; el segon, el catàleg tipobibliogràfic dels segles XV-XVII, està enllestit.

Pel que fa a la descripció tipobibliogràfica dels exemplars dels segles XVIII-XIX, es troba avançada. S'han fet diversos desplaçaments a fons francesos per a completar (parcialment, encara) les descripcions tipobibliogràfiques; especialment remarcable ha estat un desplaçament a París i la consulta dels fons de les biblioteques Mazarine i Arsenal.

Diccionari d'Historiadors de l'Art Català

Directors: Francesc Fontbona
i de Vallescar
Bonaventura Bassegoda
i Hugas

Aquest projecte, que pretén inventariar els historiadors de l'art català de tots els temps, contindrà dos tipus d'articles: els que fan referència a historiadors de més edat i als ja traspassats, que s'encarregaran a un especialista actual, i els que fan referència als historiadors més joves,

que seran redactats per ells mateixos i en què figuraran les dades essencials i la bibliografia principal.

S'ha elaborat una llista àmplia dels historiadors de l'art catalans, dels quals dos-cents vint són històrics i més de quatre-cents són vivents. S'ha estat treballant per trobar els contactes de la majoria dels vivents i demanar-los les dades. De moment han lliurat la semblança que se'ls sol·licitava, amb fotografia, més d'un centenar, que ja estan penjades al web. Quant als historiadors de generacions passades, s'han començat a encarregar les semblances —que en aquest cas aniran signades per cada autor— a diversos col·legues. N'hem demanat ja vint-i-set, corresponents als més destacats, que són els que tenen una extensió aproximada de tres folis cada una.

Edició crítica de les obres completes de Manuel Milà i Fontanals

Director: Manuel Jorba i Jorba

Es tracta del recull (prèvia identificació i atribució, en algun cas, d'obres impreses o manuscrites), organització, establiment del text, transcripció en programa informàtic, redacció d'estudis específics i anotació de cadascuna de les parts i edició en paper i, posteriorment, edició electrònica de l'obra completa de Manuel Milà i Fontanals (1818-1884). Actualment s'està treballant en el primer volum.

Els cereals als mercats dels Països Catalans a l'edat mitjana: la gestió dels intercanvis d'un aliment estratègic

Director: Antoni Riera i Melis

L'equip de recercadors ha treballat en diversos arxius i biblioteques de Barcelona, Palma de Mallorca i Palerm.

Consulta de fonts documentals inèdites

Antoni Riera i Stefano Cingolani han continuat examinant, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, els registres de la Cancelleria Reial corresponents al regnat de Jaume II; s'han consultat els registres 97-116, 197, 216-235, 245-256, 260-266, 281-286, 295-297, 301-303, 367, 489, 499, 505, 544-595.

Antoni Ortega ha iniciat la consulta de la documentació notarial mallorquina de la segona meitat del segle XIII a l'Arxiu del Regne de Mallorca, l'Arxiu Capitular de Mallorca, l'Arxiu Diocesà de Mallorca, l'Arxiu del Convent de Sant Francesc, l'Arxiu Parroquial de Sant Miquel i l'Arxiu Parroquial de Sant Jaume.

Joan Montoro ha començat la revisió sistemàtica a l'Arxiu Capitular de Barcelona de la documentació notarial de la primera meitat del segle XIV; ha consultat els protocols dels notaris Bernat de Villarrúbia, Guillem Borrell, Guillem Torell i els protocols miscel·lanis.

Montserrat Richou ha prosseguit la consulta a l'Arxiu Històric de Protocols

de Barcelona de la documentació notarial del darrer quart del segle XIV i del primer del segle XV; ha buidat els protocols dels notaris Arnau Piqué, Arnau Lledó, Jaume Trilla, Joan Nadal, Pere Granyena, Antoni Coscó i Bernat Nadal.

Ramón Agustín Banegas ha iniciat la consulta a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona i a l'Arxiu Fidel Fita d'Arenys de Mar de la documentació notarial de la segona meitat del segle XV; ha buidat els protocols dels notaris Dalmau Ginebret, Andreu Mir, Miquel Franquesa, Marc Busquets, Mateu Safont, Pere Tarafa, Antoni Palomeres, Bartomeu Costa i Francesc Terrassa, i de Joan Tafurer, Francesc Costa i Jaume Fogaçot.

Joel Colomer ha començat a l'Arxiu Provincial de Girona la consulta de la documentació notarial de les viles de Besalú i Castell d'Empúries; ha buidat els protocols dels notaris Bernat Safont, Bernat Burgés, Ramon Socarrat, Pere Mallorques i Arnau Massó, i de Bernat Jonquer i Pere Parri.

Pol Serrahima, aprofitant una beca predoctoral, ha fet una estada de quatre mesos a Sicília, on ha consultat a l'Archivio di Stato de Palerm la documentació del consell comunal de Palerm corresponent a la segona meitat del segle XV.

Consulta de fonts documentals publicades

Pere Benito ha continuat buidant els conjunts de documentació de l'alta edat mitjana editats per la Fundació Noguera,

l'Institut d'Estudis Catalans, l'Arxiu Capitular de Barcelona, l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell i l'Arxiu Capitular de Vic.

La justícia a la Catalunya medieval

Directors: Josep M. Salrach i Marés

Tomàs de Montagut Estragués

L'objectiu d'aquest programa és la preparació d'un diplomatari de la justícia catalana medieval (segles IX-XII), preparar una àmplia selecció documental que il·lustri el sistema de jurisdiccions i administració de justícia aplicat a la Catalunya baixmedieval (segles XIII-XV) i preparar l'edició i estudi del manuscrit de les Constitucions de Catalunya de 1413-1422, custodiat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

Llibres de matrícula de les insaculacions (llibres de l'ànima) de la ciutat de Barcelona (1498-1713)

Directora: Eva Serra i Puig

Per a aquest projecte es compta amb col·laboradors externs, i el criteri del repartiment del treball és la distribució de la documentació segons la cronologia d'especialització de cadascun d'ells: Silvia Jurado, segle XV i primera dècada del segle XVI; Jordi Buyreu, segle XVI; Núria Florensa, primera meitat del segle XVII fins al 1652; Eduard Puig, segona meitat del segle XVII, i Eduard Martí, els anys del pri-

mer regnat del duc d'Anjou Felip V i el regnat de l'arxiduc Carles III. Miquel Pérez Latre està duent a terme les primeres revisions de les transcripcions fetes durant el tram 2008-2010 del projecte; es tracta d'una comprovació de les dades molt laboriosa.

S'ha avançat en el tram final de la transcripció de la nòmina del Consell de Cent de Barcelona i de la nòmina dels oficis de la ciutat que encara quedaven pendents de transcriure segons la documentació de l'AHCB (entre d'altres, G-81/1, G-81/2, G-81/3, G-81/4, G-81/5, G-82-3 i G-82-5), i s'està enllestint el tram final de les transcripcions.

Percepció del patrimoni artístic

Director: Romà Escalas i Llimona

L'equip està format per Salvador Giner (supervisió sociològica), Mònica Pagès (logística i coordinació), Manolo Laguillo (assessor de fotografia), Arume Calvo i Alexandra Varela (suport audiovisual i comunicació) i Jaume Ayats (etnomusicologia).

El projecte està dirigit a l'estudi de la construcció, anàlisi i valoració del patrimoni artístic per part de les noves generacions, valent-nos dels nous elements perceptius i d'observació que ens ofereixen les tecnologies actuals en ús. La possibilitat d'enregistrar imatge i so a temps real durant l'observació i de comu-

nicar-se simultàniament amb individus o col·lectius ofereix un nou camí d'aproximació al coneixement de l'obra artística, fins ara inimaginable, en la qual la memòria fotogràfica i la comunicació s'hi afegeixen com a eines imprescindibles. Així, doncs, l'ús del mòbil com a auxiliar en l'observació i recepció dels missatges culturals passa a ser prioritari, i és des de la comunicació amb aquest instrument que pretenem esbrinar els canvis d'actitud en la percepció del patrimoni artístic per part de les noves generacions, futures receptores i gestores d'aquesta riquesa cultural. Aquest projecte explora nous camins en el diàleg sobre la percepció i acollida del patrimoni artístic, i ofereix un camp obert i convida altres institucions a continuar en aquesta recerca, tot adaptant-la a les seves condicions i necessitats.

Aquest curs 2011-2012, d'una banda, s'ha realitzat la redacció dels protocols d'actuació i comunicació dels grups col·laboradors. I, de l'altra, s'ha dut a terme la definició i divulgació del projecte als centres col·laboradors: el Museu de la Música, el MNAC, l'ICUB, el Museu Marès, el Museu Marítim i museus municipals.

Recerca arqueològica de la ciutat romana de Iesso (Guissona)

Director: Josep Guitart i Duran

El 10 de setembre de 2011 s'inaugurà el conjunt format pel Parc Arqueològic de

Guissona i el corresponent Museu-Centre d'Interpretació. Ambdós avui formen un potent equipament cultural que té la vocació d'esdevenir un punt important a Catalunya per a l'estudi i la difusió del patrimoni històric i arqueològic de l'època romana.

El Patronat d'Arqueologia de Guissona, en el qual l'IEC és un component clau, ha reprès i desenvolupa les seves dues tasques bàsiques, complementàries i íntimament relacionades entre si:

a) Aprofundir en la tasca de transferència de la recerca, és a dir, donar a conèixer aquest equipament en el camp acadèmic i escolar, i situar-lo adequadament en el mapa de les rutes de turisme cultural. (Durant el 2012 ha rebut 9.443 visitants.)

b) Prosseguir l'estudi arqueològic de la ciutat romana de *Iesso*, en la qual, des d'ara, el Parc Arqueològic de Guissona esdevé un laboratori d'arqueologia important per a l'estudi del passat antic del nostre país.

Del 9 al 20 de juliol de 2012 s'ha dut a terme una campanya d'excavació que s'ha centrat en dos punts del Parc Arqueològic. A la zona de les termes públiques s'ha treballat en les àrees contigües al nord del complex termal per tal d'establir la seva evolució en relació amb aquest. A la zona de la muralla s'ha continuat amb la descoberta de l'ocupació periurbana del nord de la ciutat, prosseguint l'excavació de l'edifici extramurs

identificat ja el 2001 i començat a excavar en extensió el 2010. Aquesta campanya d'excavació s'ha fet coincidir amb el VI Curs d'Arqueologia de Guissona, en el qual enguany han participat cinc professors i vint estudiants d'arqueologia procedents de diverses universitats. Quant a les tasques d'estudi posteriors a l'excavació, durant aquest curs s'ha avançat considerablement en el treball de laboratori. S'ha posat al dia la classificació ceràmica i la introducció d'aquests inventaris en la base de dades del projecte. Així mateix, s'ha avançat en la digitalització de la documentació de camp: s'ha vectoritzat part de la planimetria, s'han introduït bona part de les fitxes d'excavació en la base de dades corresponent. En darrer terme, s'ha estat tancant la lectura i interpretació d'excavacions desenvolupades aquests darrers anys a les zones de Termes, Muralla i Cardo 2, fet que es materialitza en la redacció de diverses memòries d'excavació, actualment en curs.

Repertori de manuscrits catalans 1471-1714

Directora: Eulàlia Duran i Grau

L'equip compta amb quatre col·laboradors: Maria Toldrà (coordinació), Laia de Ahumada, Mercè Gras i Joan Mahiques. El desembre de 2011 s'ha fet pública la base de dades *Manuscrits Catalans de l'Edat Moderna* (MCEM), que des d'aquest mo-

ment esdevé tant l'eix de treball del programa com la plataforma de difusió dels resultats, a través de l'adreça pública <http://mcem.iec.cat>.

Després d'un període de proves, la notícia de la publicació es va difondre entre els investigadors i les institucions acadèmiques. La MCEM consta dels apartats «Presentació», «Crèdits», «Manuscrits», «Sigles i abreviacions», «Bibliografia», «Novetats» i «Contacte». L'apartat «Manuscrits» conté tres cercadors: general, per camps i per matèries. Cada entrada té els camps següents: «Id MCEM», «Ciutat», «Biblioteca o Arxiu», «Signatura», «Signatures antigues», «Data», «Llengua», «Suport», «Mides», «Folis», «Copista», «Enquadrernació», «Llom», «Procedència», «Estat de conservació», «Ornamentació», «Matèries», «Autor», «Títol», «Contingut», «Observacions», «Bibliografia» i «Enllaços externs» (a versions digitals del manuscrit).

En l'apartat «Novetats» s'informa els usuaris de les darreres descripcions incorporades. Durant el curs 2011-2012 s'han introduït un total de 383 entrades noves, amb els identificadors MCEM 1088, 1089, 1336-1399, 1481-1484, 1572-1599, 1675-1758, 1761-1777, 1780-1889, 1900-1973, que corresponen a manuscrits de l'Arxiu de l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, l'Arxiu de les Carmelites Descalces, la Biblioteca de Catalunya, la Biblioteca de la Universitat de Barcelona, la Biblioteca Pública Epis-

copal, el Centre Excursionista de Catalunya, l'Institut Cartogràfic de Catalunya, la Fundación Universitaria Española i la Biblioteca Nacional de España.

Així mateix, el 2012 s'ha elaborat la «Introducció al *Diccionari biogràfic d'autors carmelites descalços de la província de Sant Josep*», consultable a l'àrea de treball intern de la MCEM. Ha estat, doncs, el curs de consolidació de la MCEM com a instrument de treball, amb alguna modificació de format i la resolució dels problemes tècnics puntuals que han sorgit. Quant als continguts, les limitacions pressupostàries han obligat a centrar l'activitat presencial en els arxius i les biblioteques de Barcelona, a introduir dades extretes de catàlegs i a reservar per a un futur les incursions en fons no catalans (València, Madrid i Londres, sobretot). Quant a aquests, però, el desembre de 2011 va finalitzar el procés d'introducció i de correcció de dades corresponents a manuscrits dels segles XVI-XVII consultats *in situ* a la Bibliothèque Nationale de París, gràcies a l'estada a la ciutat d'un col·laborador de la MCEM.

Tabula Imperii Romani - Forma Orbis Romani (TIR-FOR)

Director: Josep Guitart i Duran

Una part important de l'activitat dedicada al programa durant el curs 2011-2012 ha estat centrada en l'explotació científic-

ca de l'intens treball arqueològic de camp dut a terme en el trienni anterior en el territori de l'ager *Tarraconensis* (a la dreta del Francolí). La publicació dels resultats d'aquest projecte està prevista en una sèrie de sis volums. Els volums 1 i 3 van aparèixer ja el 2010; el volum 2, el 2011. Durant el 2012 s'ha preparat l'edició del volum 5 que avui està en fase de segones proves i serà també una coedició de l'IEC i l'ICAC. Aquest volum publica les actes del simposi internacional organitzat en el marc del programa l'octubre de 2010 amb el títol: «L'ager *Tarraconensis*. Paisatge, poblament, cultura material i història», amb la participació de trenta investigadors de diverses procedències. S'està acabant la preparació del volum 4, dedicat a l'estudi arqueològic de la vil·la romana dels Antigons (Reus), que es preveu que pugui entrar en premsa el primer semestre de 2013. I, finalment, s'ha començat a treballar en el volum 6, que inclourà tot el catàleg dels jaciments

arqueològics del territori treballat i les conclusions generals del projecte, i s'integrarà en la sèrie internacional «Forma Orbis Romani - Forma Conventus *Tarraconensis*».

Al mateix temps, hem reprès la preparació de la publicació del volum de la «Forma Conventus *Tarraconensis*» que es deriva dels resultats de la recerca arqueològica duta a terme al Baix Penedès, al territori de la Cossetània oriental, i ja publicada parcialment en el seu moment.

Així mateix, seguint les directrius del Comitè Internacional de la «Tabula Imperii Romani - Forma Orbis Romani», que ha decidit promoure una sèrie complementària dedicada a estudis de topografia arqueològica estretament relacionats amb aquest programa, hem preparat l'edició, com a estudi complementari de la «Forma Conventus *Tarraconensis*», de l'estudi de l'arquitectura domèstica de les ciutats romanes de Catalunya (època tardorepublicana i altimperial).

Secció de Ciències Biològiques

Amines, poliamines i altres components bioactius dels aliments

Col·laborador: Abel Mariné i Font

És un projecte liderat pel Departament de Nutrició i Bromatologia de la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona i en què l'IEC col·labora. L'equip està format per Carmen Vidal Carou (investigadora principal); Abel Mariné Font, Maria Izquierdo Pulido, M. Luz Latorre Moratalla, M. Teresa Veciana Nogués, Joan Bosch Fusté (postdoctorand), i Tommaso Lavizzari, Ana Nunes Fonseca i Natalia Toro Funes (doctorands).

La recerca se centra en l'anàlisi de la composició qualitativa i quantitativa d'amines, poliamines i altres components bioactius dels aliments (isoflavones, fitosterols...) i en la influència dels tractaments tecnològics sobre el seu valor nutritiu i funcional. Entre altres objectius, el programa està basat en la identificació de punts crítics per a la formació d'amines biògenes al llarg de la cadena alimentària i la cerca de mesures de control; l'avaluació de l'activitat aminoàcid descarboxilasa de microorganismes fermentatius i contaminants; l'estudi de les aplicacions de les amines biògenes com a indicadors de la qualitat higienicosanitària dels aliments, i l'avaluació del potencial de les poliamines com a antioxidants (biològics i alimentaris). També s'hi analitzen les

interaccions entre els aliments i els medicaments; els efectes de components bioactius sobre l'expressió gènica en cèl·lules humanes, i el desenvolupament de mètodes per a la determinació d'amines i altres compostos (bioactius o indicadors de la qualitat dels aliments).

Corpus Ictionímic del Català.

Diccionaris de Peixos i de Mamífers Marins

Director: Jordi Lleonart i Aliberas

Aquest corpus s'inicià el curs 2009-2010 amb l'objectiu de crear una base de dades ictionímica del català, i més endavant es començà a treballar en col·laboració amb el TERMCAT. El corpus s'elabora a partir de la informatització del buidatge de diverses obres catalanes: *a*) obres informatitzades i de buidatge immediat (DIEC2, GDLC); *b*) obres informatitzades però de buidatge no automàtic (DCVB); *c*) obres no informatitzades però ja buidades, i *d*) obres no informatitzades i no buidades.

El projecte crea la base de dades a partir dels tres primers grups de material, i deixa el darrer grup per a una fase posterior. Respecte al grup *c*, es disposa del material que el doctor Alexandre Ribó ha buidat. Es tracta d'unes deu mil fitxes, que són les que s'estan informatitzant.

Aquest fitxer, ja revisat i ordenat, va servir per a un treball presentat l'any 1986.

La base de dades s'estructura en els camps següents (modificables i ampliables en versions posteriors segons les necessitats): ictiònim, nom científic donat per la font, nom científic actual, definició, font i comentaris.

Els sistemes naturals del delta del Llobregat

Director: Joan Pino i Vilalta

Aquest programa té per objectiu sintetitzar la informació relativa a la biodiversitat i els sistemes ecològics del delta del Llobregat, i editar-la en el format d'*Els sistemes naturals* publicats amb anterioritat per la Institució Catalana d'Història Natural (ICHN), filial de l'IEC. Així, es pretén concloure la trilogia dels sistemes naturals de la ICHN corresponents als principals sistemes humits del litoral de Catalunya. Els objectius de recerca del programa són dos: recopilar la informació disponible prèviament sobre els sistemes naturals del delta del Llobregat i prospectar específicament alguns grups d'organismes especialment poc coneguts.

En primer lloc, s'ha fet la revisió de l'índex proposat i la cerca dels autors, cosa que ha comportat la revisió de la informació disponible, la cerca dels ex-

perts corresponents i la inclusió de nous grups. L'índex ha quedat d'aquesta manera (entre parèntesis s'indica l'autor responsable de cada part):

1. Situació, origen geològic i història del poblament humà (Pau Esteban, Ajuntament del Prat)
2. L'aigua al delta (Enric Queralt, CUADL)
3. El funcionament ecològic i el mosaic d'ecosistemes terrestres (Joan Pino, ICHN)
4. El funcionament ecològic i el mosaic d'ecosistemes aquàtics (Maria Riera-devall, UB)
5. Les algues (Jaume Cambra, UB)
6. La flora vascular (Josep M. Seguí)
7. La vegetació i els hàbitats (José Manuel Blanco, UB)
8. Els fongs i els líquens (Andrés Valverde)
9. Els mol·luscs continentals (Albert Orozco, Museu de Ciències Naturals de Barcelona)
10. Aproximació general als artròpodes (Antoni Serra, UB)
11. Els odonats (Pere Luque, ICHN)
12. Els lepidòpters (Jordi Dantart, Societat Catalana de Lepidopterologia)
13. Els heteròpters (Diego Fernández)
14. Els coleòpters (Miguel Prieto, Museu de Ciències Naturals)
15. Els invertebrats aquàtics (Maria Riera-devall, UB)
16. El peixos (Adolf de Sostoa, UB)

17. Els amfibis i els rèptils (Albert Montori, UB)
18. Els ocells (Xavier Santaeufèmia, Consorci dels Espais Naturals del Delta del Llobregat)
19. Els mamífers terrestres (María José López, UB)
20. Els ratpenats (Jordi Serra-Cobo)
21. Els reptes actuals i futurs (Josep Germain, ICHN)
22. Història de l'activitat naturalista (Ramon M. Masalles, UB)

En segon lloc, s'ha realitzat la prospecció dels grups menys coneguts, bàsicament pertanyents als invertebrats terrestres: heteròpters (mol·luscs, lepidòpters, coleòpters) i algun d'aquàtic (odonats). Aquestes prospeccions han estat finançades pel projecte, amb aportacions complementàries de l'Ajuntament del Prat de Llobregat. I, finalment, s'ha iniciat la redacció de bona part dels materials.

Flora i cartografia de les plantes, els fongs i la vegetació

Aquest programa de recerca consta actualment de tres subprogrames: «Flora i cartografia de briòfits», «Biodiversitat micològica de Catalunya» i «Flora i cartografia de les plantes vasculars».

FLORA I CARTOGRAFIA DE BRIÒFITS

Directora: Montserrat Brugués i Domènech

El treball, tal com estava programat, ha consistit a dur a terme una sèrie de millores a l'aplicació *Cartografia de briòfits. Península Ibèrica i illes Balears* (<http://briofits.iec.cat>) i en l'entrada de dades per a fer possible la visualització de 225 espècies de briòfits. S'han fet millores a l'aplicació en l'estructura i el contingut per a optimitzar-ne el posicionament a Internet i la difusió. S'ha fet la preparació de les dades corresponents a 56 espècies de briòfits, per a la qual ha calgut recopilar i revisar tot el material d'herbari corresponent a citacions de la Península i de les illes Balears. Actualment, per a cada punt que apareix al mapa només es visualitza l'UTM, encara que a la base de dades hi ha molta més informació (municipi, localitat, recol·lector, any de recol·lecció, herbari, citació bibliogràfica i observacions) que progressivament s'anirà incorporant. S'ha elaborat una fitxa per a cada espècie en què consten les sinonímies, l'ecologia, la distribució, el grau d'amenaça i, si escau, les observacions, així com unes il·lustracions significatives per al reconeixement de l'espècie. També s'han actualitzat els mapes d'espècies cartografiades durant els anys anteriors, els graus d'amenaça gràcies a l'aparició d'una nova llista roja, el tesaurus d'espècies i el tesaurus bibliogràfic.

BIODIVERSITAT MICOLÒGICA DE CATALUNYA

Director: Xavier Llimona i Pagès

La feina aixoplugada sota aquest projecte comprèn estudis de diversitat, taxonomia i sistemàtica i filogènia molecular, tant de fongs no líquenificats com de fongs líquenificats. En continuïtat amb projectes anteriors, van aflorant i es van publicant resultats de feines iniciades fa anys, alhora que es preparen les noves. Centrada a Catalunya (treballs clarament de catalanística), la recerca de camp s'ha estès també al País Valencià i a les illes Balears i, a efectes de comparació, incorpora dades d'altres països mediterranis (Malta i Xipre). Les dades, segons llur valoració (que no qualitat), són publicades en revistes internacionals o locals. Entre els treballs publicats el curs 2011-2012, cal destacar la revisió dels *Hebeloma* i els treballs sobre l'anamorf de *Talaromyces flavovirens*. Ja han estat acceptats els treballs sobre *Diploschistes* (revista *Taxon*) i la revisió d'*Entoloma* secc. *Nolanea* (a *Fungi non Delineati*). També és de ressaltar la iconografia i la descripció de 50 noves espècies de fongs en la col·lecció «Bolets de Catalunya», que arriba així a cobrir 1.550 espècies. Una altra fita important ha estat la publicació de l'edició revisada de *Bolets de les terres de Lleida*.

Alguns breus períodes de condicions favorables per a la prospecció (curiosament, més freqüents a les Illes i al

País Valencià) han estat aprofitats per a fer treball de camp, i per a obtenir material fresc apte per a extraccions de DNA necessàries per a completar els estudis filogenètics moleculars. Com sempre, l'estudi del cap de Creus ha estat el més intens, sense oblidar la majoria de les àrees anunciades en els projectes. La revisió dels *Hebeloma* que comentem més avall és un pas important en el coneixement de les comunitats cistícoles.

Ha continuat l'estudi, d'Oltra i Gràcia, del fons de recol·leccions de mixomicets del qual disposem. També s'ha iniciat l'estudi de la biodiversitat fúngica del Mestrat, que inclou, a més, un estudi detallat del cicle de les tòfones no conrea-

Taxonomia i filogènia

De moment, l'estudi metagenòmic anunciat en el projecte haurà d'esperar, però ja s'ha publicat el primer estudi amb codi de barres genètic (*barcoding*), del basidiomicet crític *Gomphidius thyrrenicus* (Català *et al.*, 2012). El treball dedicat a *Hebeloma* (Eberhardt *et al.*, 2012) és, sens dubte, el de més repercussió dels publicats, però hi ha en premsa el de *Cortinarius* (sec. *Calochroi*) i el d'*Entoloma* (subgènere *Nolanea*). És de destacar, també, pel seu àmbit i la repercussió internacional, l'estudi de l'anamorf de *Penicillium aureocephalum* (Seifert *et al.*, 2012).

Liquenologia

1. Estudi sistemàtic, filogenètic i evolutiu de l'ordre *Teloschistales*

Part dels membres del nostre equip, liderats per Ester Gaya, estan portant a terme l'estudi més complet realitzat fins al moment sobre les relacions filogenètiques i les tendències evolutives dels membres de l'ordre *Teloschistales*, emprant tant caràcters morfològics com moleculars. En aquest projecte, s'estan combinant les metodologies més avançades de reconstrucció filogenètica amb una caracterització en profunditat de la morfologia i anatomia d'una selecció representativa d'espècies de l'ordre i, especialment, del gènere més ric en espècies, *Caloplaca*. Incloent 192 tàxons i 8 gens, s'ha aconseguit reconstruir la filogènia més completa fins al moment per a tot l'ordre. Els resultats d'aquesta filogènia permetran establir una nova classificació per als *Teloschistales*, especialment dins de la família *Teloschistaceae*, la més nombrosa i diversa de l'ordre. Aquest estudi filogenètic s'ha acompanyat d'un estudi exhaustiu dels caràcters morfològics, anatòmics i químics dels 192 tàxons inclosos en la filogènia. Les dades morfològiques, que s'estan analitzant en aquest moment, s'han estudiat amb dos objectius principals. El primer objectiu, de caire més taxonòmic i sistemàtic, és trobar quins són els caràcters que defineixen els llinatges més importants, molts dels quals es circumscriuran en nous gèneres. El segon

objectiu té una perspectiva més evolutiva, ja que l'estudi combinat de la morfologia i els resultats filogenètics ens permetrà reconstruir en quins moments, i com, han evolucionat els caràcters morfològics i químics més importants de l'ordre, i relacionar-ho amb les preferències ecològiques de les diferents espècies. Aquest projecte s'està duent a terme en estreta col·laboració amb el Dr. Lutzoni (Duke University), i amb la participació d'altres científics internacionals (Reinaldo Vargas, Universidad de Concepción, Xile, i Cécile Gueidan, Natural History Museum, Gran Bretanya). Han continuat els estudis de Giralt sobre fisciàcies, sovint amb un àmbit mundial.

2. Estudi de la biodiversitat líquènica de l'Alta Garrotxa, el Ripollès, el Moianès i el cap de Creus

Les dades que teníem d'un projecte anterior, referents al poblament líquènic silicícola de la Garrotxa, han estat incrementades amb els resultats d'una setmana de prospecció del poblament de les roques calcàries de l'Alta Garrotxa, gràcies a la invitació del membre corresponent de l'IEC, el Dr. Claude Roux, qui més coneix els líquens calcícoles de la regió mediterrània. Es va fer un estudi força detallat de la serra del Mont, les valls de Sadernes i d'Oix i localitats de l'Empordà calcari. Com a resultat de la prospecció realitzada en l'Espai d'Interès Natural de l'Alta Garrotxa, s'ha elaborat una llista provisio-

nal formada per 143 espècies de líquens i fongs liquenícoles. Molt probablement, aquesta llista serà ampliada quan s'acabi la revisió de tot el material recol·lectat en l'esmentada campanya. Dels resultats preliminars que tenim fins ara, destaquem la troballa, per primer cop a Catalunya, de les espècies següents: *Bacidina viridis*, *Bagliettoa crassa*, *Catapyrenium psoromoides*, *Clauzadea chondrodes*, *Encephalographa elisae*, *Hymenelia coerulea*, *Lecanora invadens*, *Naetrocymbe saxicola*, *Parabagliettoa cyanea*, *Placynthium radiosum*, *Solenopsora cesatii*, *Strigula calcarea* i *Toninia opuntoides*.

Líquens epifítics de les fagedes de la Garrotxa i del Ripollès

S'han fet prospeccions detallades de diverses fagedes, i la part referida a la Garrotxa ja és a punt de publicació. El treball de camp del Ripollès s'acabarà en pocs mesos.

Líquens i fongs liquenícoles del Moianès

El nostre equip ha fet una prospecció detallada de diverses localitats del Moianès. El material recol·lectat i fotografiat, molt ric en espècies calcícoles, epifítics i calcícoles, s'està analitzant i generarà un estudi de la biodiversitat liquènica d'una àrea abans inexplorada.

Tesi doctoral

En aquesta anualitat ha estat defensada la tesi de Samantha Fernández-Brime, sobre

els líquens del cap de Creus i estudis filogenètics de *Diploschistes* i gèneres afins.

3. Fongs liquenícoles

Com a resultat de l'estudi florístic realitzat al Parc Natural del Cap de Creus, s'ha descrit una nova espècie de fong liquenícola, *Rhymbocarpus katakariensis*. El manuscrit per a la publicació formal d'aquesta espècie es troba en la seva fase final de preparació. A més, s'estan estudiant unes altres quatre espècies pertanyents als gèneres *Cercidospora*, *Lichenostigma* i *Zwackhiomyces*, ja que són potencialment espècies noves, i incrementaran l'extensa llista d'espècies de fongs liquenícoles descrites a partir de material trobat a Catalunya. La revisió del gènere *Pyrenidium* està molt avançada, però ha rebut una nova ampliació d'objectius.

FLORA I CARTOGRAFIA DE LES PLANTES

VASCULARS

Director: Josep Vigo i Bonada

L'objectiu bàsic del projecte és aplegar totes les dades, publicades o provinents d'informadors fiables, sobre la flora vascular dels Països Catalans i ordenar-les en un banc que permeti fer tota mena de consultes i extreure'n dades encreuades. Aquest curs s'han continuat les activitats pertinents per a aconseguir noves dades i oferir-les a l'espai d'Internet.

El Banc de Dades (BDORCA) ha continuat aplegant informació, tant bibliogràfica com aportada pels nombrosos col·laboradors. En aquest moment conté al voltant d'1.450.000 entrades. Com en anys precedents, el 2012 s'ha signat un conveni específic entre l'IEC i la Universitat de Barcelona per a dotar beques de col·laboració dedicades a la incorporació de noves dades. Aquest banc és compatible amb la major part d'altres reculls equivalents, començant pel Banc de Dades de Biodiversitat de Catalunya (BDBC), de la Generalitat, amb el qual manté un intercanvi regular d'informació, i que està també en relació amb altres bancs i organitzacions internacionals, com ara el Bio-Case (Biological Collection Access Service for Europe), d'àmbit europeu, i el GBIF (Global Biodiversity Information Facilities), d'extensió mundial.

Pel que fa a la sèrie *Atlas corològic de la flora vascular dels Països Catalans*, s'editarà solament en format electrònic. A través del web de l'IEC es pot connectar amb el web específic de l'Organització per a la Cartografia de les Plantes als Països Catalans (ORCA), que permet accedir a tota la informació, fer moltes menes de consultes parcials o encreuades i obtenir dades suplementàries (diagrames, mapes corològics particulars, catàlegs florístics parcials...).

Quant als «Catàlegs Florístics Locals», d'aparició irregular, supeditada a les propostes fetes per persones concre-

tes, se n'ha publicat un, subvencionat per la Secció de Ciències Biològiques:

BUIRA I CLUA, T.; BALADA I LLASAT, R.; SASTRE, C. (2012). *Plantes vasculares del cuadrat UTM 31T EH04, Estany de Salses*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Secció de Ciències Biològiques. (ORCA: Catàlegs Florístics Locals; 18)

Galeria de Científics Catalans

Directora: Mercè Durfort i Coll

La *Galeria de científics catalans* és un espai web (<http://scbcientifics.iec.cat>) que recull la biografia i fotografies dels científics catalans que més han contribuït a formar una ciència catalana de prestigi internacional. Els continguts són ampliat periòdicament: s'hi introdueixen noves entrades amb una nota biogràfica i el màxim nombre de fotografies. És consultable en català, castellà i anglès.

Millora de la presència de la llengua catalana dins de recopilacions internacionals de noms de plantes.

Vocabulari multilingüe de noms de plantes

Director: Eduard Parés i Español

Ponent: Mercè Durfort i Coll

S'ha treballat cada tàxon botànic de manera total: s'ha repassat la informació de

la base de dades *Multilingual Multiscript Plant Name Database* (MMPND) —les fonts bibliogràfiques, el nom científic, els sinònims—, s’hi ha afegit el català i s’han repassat les altres llengües (anglès, francès, italià, alemany i portuguès) com a principals i també d’altres (japonès, afrikaans, neerlandès, etc.). S’han afegit espècies que són interessants per a nosaltres amb els corresponents noms en les diferents llengües. I, finalment, s’ha deixat la informació multilingüe enllestida de manera que es pugui afegir a la base. Els tàxons treballats el curs 2011-2012 han estat els següents: 204 tàxons (*Abies* (complet): 113; *Castanea* (afegits 2012): 3; *Quercus* (afegits 2012): 88).

Naturalment, el projecte comporta també suggeriments diversos a la base MMPND, com ara ampliació i correccions de noms de plantes enviats anteriorment (sobre 30 tàxons: *Libocedrus*, *Platycladus*, *Cupressus*, *Actinostrobus/Xanthocyparis*, etc.); resum quantitatiu; fonts bibliogràfiques, entre d’altres. S’han fet suggeriments concrets sobre el funcionament de la base MMPND (enllaços que van a gèneres que no toca o donen error) i suggeriments referents a noms de parts (fruit, fibres, llavors, etc.) i productes primaris de les plantes (fusta, escorça, oli, resina, etc.).

Un resum quantitatiu de la tasca d’aquest any per als 204 tàxons tractats implica l’aportació a la base MMPND original de les quantitats aproximades

següents: 493 noms científics, sinònims i autors; 285 noms catalans; 2.570 noms en les altres llengües, i 145 noms per eliminar o moure a altres tàxons.

Recuperació i difusió del patrimoni científic català. Localització, digitalització i anàlisi de les revistes de ciència, tecnologia i medicina publicades entre 1898 i 1938

Director: Àlvar Martínez Vidal

Ponent: Francesc Asensi i Botet

El projecte pretén localitzar, digitalitzar i difondre a través d’Internet la totalitat de les revistes científiques publicades en català entre 1898 i 1938, per a recuperar i difondre mitjançant les noves tecnologies el patrimoni científic català. Fins ara, s’han localitzat 54 revistes de ciència, tecnologia i medicina (incloent-hi farmàcia i veterinària) publicades entre 1898 i 1938, xifra que gairebé duplica les expectatives inicials.

S’ha considerat adient prioritzar la revista *Ciència. Revista Catalana de Ciència i Tecnologia* (1926-1933), perquè, a més de reunir els criteris de màxima pertinència, compleix el requisit d’absència d’institucions hereves que actualment en puguin tenir els drets de propietat o l’obligació moral de fer-se càrrec de la reproducció i la difusió. Entre les existents, la col·lecció més completa és

la que es conserva a la Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès. Per a procedir a la reproducció de l'esmentada revista, l'IEC té previst signar un conveni amb aquesta institució, que respon a una voluntat de cooperació i de reconeixement mutu encaminada a la localització i reproducció d'altres revistes científiques en aquesta biblioteca. La revista *Ciència* serà accessible i els continguts es podran consultar selectivament per mitjà del portal de publicacions digitals del web de l'IEC.

Un atlas genètic i lingüístic dels cognoms catalans

Director: Jaume Bertranpetit i
Busquets

Durant el curs 2011-2012, s'han obtingut 2.535 mostres de saliva de voluntaris portadors d'un dels cinquanta cognoms del projecte. Aquestes mostres han pervingut de dues maneres: o ens les han enviades voluntaris espontanis que han conegut el projecte i s'hi han interessat o han estat el fruit de dues campanyes de captació, en què s'enviaren cartes (i tubets per a recollir la saliva) a més de 7.500 voluntaris potencials, amb adreces extretes del directori telefònic. S'ha iniciat l'extracció del DNA de les mostres, que s'ha aconseguit ja per a més de 1.500. També s'ha desenvolupat el lloc web que servirà per a donar els primers resultats als voluntaris al llarg de 2013.

Secció de Ciències i Tecnologia

Cent anys de matemàtiques a l'Institut d'Estudis Catalans (1911-2011)

Director: Manuel Castellet i Solanas

El projecte, aprovat el maig de 2012 i previst per a desenvolupar-se en tres anys, es planteja en dos àmbits: d'una banda, en la creació d'una base de dades de les activitats de l'IEC en relació amb les matemàtiques i, de l'altra, en la promoció de l'estudi i la reflexió, tant en termes historiogràfics com de comunitat investigadora.

En el període 1911-2011, el que aborda el projecte, el context ha canviat notablement, per la qual cosa, a l'hora d'analitzar-lo, s'han considerat tres grans períodes, que exigeixen diferents esforços d'aproximació i d'estudi: el període fundacional (1911-1939), una etapa d'estancament (1939-1984) i l'època de consolidació i expansió, dominada pel Centre de Recerca Matemàtica (1984-2011). S'ha iniciat una recopilació de bibliografia dels treballs realitzats sobre aquests períodes i una recerca en arxiu, començant pel de l'Institut d'Estudis Catalans.

S'ha decidit iniciar els treballs pel Centre de Recerca Matemàtica (CRM), la institució de més magnitud de les que té en compte aquest projecte. El CRM encara no ha estat objecte d'investigacions històriques que ens puguin servir de guia,

a diferència de les etapes anteriors, que ja han merescut alguns estudis. Tot i això, tractant-se d'una institució en actiu, conserva tots els arxius des de la seva creació, mentre que els referents a èpoques anteriors es troben dispersos i sovint estan incomplets. A més, es té la possibilitat de completar o corregir la informació recollida a través de les diverses fonts documentals disponibles amb entrevistes personals a la gent directament vinculada al CRM i les seves activitats.

Ciència, tecnologia i ètica

Director: Josep Amat i Girbau

Al llarg del curs s'han realitzat tasques d'informació pública i d'incorporació de les persones interessades en els diversos grups de treball del projecte (80 persones, de l'IEC i d'altres institucions acadèmiques del país), i s'han posat en funcionament cinc grups de treball: àmbit sanitari i bioètica; àmbit educatiu; Internet i comunicacions; energia i indústria, i territori, urbanisme i paisatge. D'altra banda, s'ha discutit i confeccionat, per part de l'equip directiu, l'estructura del projecte:

- Introducció
- Consideracions ètiques sobre

l'impacte social de la tecnologia

- Territori, urbanisme i paisatge
- Economia i model social

- Àmbit sanitari i bioètica
- Àmbit educatiu
- Internet i comunicacions
- Energia
- Indústria (i sector productiu: agricultura, ramaderia i pesca)

- Indústria militar
- (Agricultura, ramaderia i pesca)
- Recursos hídrics
- Ètica i ciència
- Ètica i investigació
- Ètica i investigació biotecnològica

gica

- La ciència al servei de la pau
- Els límits intrínsecs de la ciència
- Conclusions

A més, s'han fet trenta reunions de treball (incloent-hi reunions de l'equip de direcció i reunions dels grups de treball).

Finalment, s'ha elaborat la introducció i les primeres versions dels capítols següents: «Territori, urbanisme i paisatge», «Economia i model social», «Àmbit sanitari i bioètica» i «Energia».

De com el dret civil català pot facilitar la transferència de tecnologia

Director: Frederic Luque i Carrillo
 Ponent: Àlicia Casals i Gelpí

S'han dut a terme les tasques següents: elaboració del guió de preguntes de l'enquesta d'aversió al risc d'inversors pro-

fessionals; una entrevista a tres inversors professionals; redacció d'un resum de la metodologia de la hipòtesi; negociacions amb l'Oficina de Patents (UPC) per a un possible acord de cessió de patents, amb les quals es realitzaran les proves; una presa de contacte amb el centre tecnològic; redacció del resum de la part del dret civil català que regula les opcions reals, i elaboració d'un resum de la bibliografia (opcions americanes).

Diccionari de Ciència i Tecnologia (DiCiT)

Director: Salvador Alegret i Sanromà

Durant el curs 2011-2012, aquest programa s'ha estructurat sobre tres eixos d'actuació: la publicació en línia d'obres terminològiques; el portal *CiT. Terminologia de Ciències i Tecnologia*, i la creació d'una plataforma de redacció de noves edicions d'obres ja publicades i/o *ex novo*, i la posterior integració en l'entorn de publicació i consulta per Internet.

Al llarg del curs, s'han publicat en línia les obres següents:

— *Diccionari de l'utilitat química*, de Salvador Alegret (IEC, 1977).

— *Lèxic de plagues i malalties dels conreus de Catalunya*, de Claudi Barberà (IEC, 1998).

— *Vocabulari de biologia de la reproducció*, de Mercè Durfort (IEC, 2011).

— *Novetat i llenguatge*, de Lluís Marquet, format per tres volums publicats per l'editorial Barcino dins la «Col·lecció Popular» (núm. 233, 235 i 238) i d'un quart volum, fins ara inèdit, publicat en aquest web per l'IEC.

— *Vocabulari de la psicologia del condicionament i de l'aprenentatge, amb indicació de freqüència d'ús dels mots i de llurs equivalències en anglès*, d'Adriana Garau i Lluís Garcia Sevilla (IEC, 1991) [desembre de 2011].

— *Una taula dels temps geològics*, d'Oriol Riba (IEC, 1986) [gener de 2012].

— La terminologia de *Fonaments de fisioteràpia i fisioteràpia comunitària* (Gabinet de Terminologia de la Universitat de les Illes Balears, 2010) [abril de 2012].

— La segona edició revisada del *Diccionari enciclopèdic de medicina* (Enciclopèdia Catalana, 2000 i 2003) [maig de 2012].

A més, també s'ha dut a terme la tasca d'incorporació de les entrades de dret del *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC2) a la base de dades del *Diccionari jurídic català*. S'hi han afegit més de 2.200 termes.

Mentrestant, s'ha continuat treballant en el portal *CiT*, una versió beta del qual es pot consultar a *cit.iec.cat*. El portal *CiT. Terminologia de Ciències i Tecnologia* consta de diverses interfícies, com ara una biblioteca en línia d'obres

terminològiques (BiblioCiT), que poden ser consultades individualment de manera avançada; també d'un motor de cerca avançat (CercaCiT), que permet interrogar totes les obres de la biblioteca BiblioCiT simultàniament o per grups temàtics, i la interfície ContextCiT, que permet trobar contextos d'ús de termes apareguts en les revistes especialitzades recollides en l'Hemeroteca Científica Catalana.

ExtractCiT (Extracció terminològica de ciència i tecnologia)

Director: Salvador Alegret i Sanromà

Des de juny de 2011 i durant el 2012 s'han celebrat una sèrie de reunions entre l'IEC i l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra (IULA-UPF) per analitzar la viabilitat de la proposta i ajustar el projecte a un calendari i a les possibilitats de finançament.

El grup IULATERM ha desenvolupat eines automàtiques de tractament de la informació general i especialitzada, com un sistema d'extracció automàtica de terminologia de textos en suport digital; una plataforma completa per al treball terminològic a partir de corpus, que integra un sistema gestor de corpus textuais i de dades terminològiques i un editor de bases de dades en web; un sistema de seguiment de la terminologia, entre d'altres.

Les tasques realitzades fins al moment queden limitades a la constitució de corpus i l'extracció de terminologia de nou revistes editades per l'IEC en llengua catalana i que són digitalitzades en l'Hermeroteca Científica Catalana.

El buidatge terminològic realitzat de les revistes de l'IEC no pressuposa

l'elaboració de fitxes terminològiques completes, sinó una llista dels possibles candidats a terme acompanyats dels seus contextos d'ús i de la referència precisa (obra i localització dins l'obra), la qual actualment s'està validant a la Secció de Ciències i Tecnologia.

Secció Filològica

Programes normatius

Són aquells que tenen per objectiu l'establiment de la normativa explícita o de propostes normatives que responen a encàrrecs oficials. Són competència exclusiva de l'IEC, que delega en la Secció Filològica.

Gramàtica de la Llengua Catalana:

Sintaxi

Directors: Gemma Rigau i Oliver
(presidenta de la Comissió de Gramàtica)
Manuel Pérez Saldanya
(director de l'Oficina de Gramàtica)

La tasca d'actualitzar la normativa gramatical parteix dels principis bàsics que orientaren l'obra de codificació dirigida per Pompeu Fabra i de les aportacions que han contribuït a completar-la i que han assolit una acceptació social més àmplia, amb la voluntat d'aprofundir el consens en el si de la comunitat lingüística. La metodologia de treball implica el plantejament i la redacció successiva del text a càrrec d'una ponència redactora formada per membres de la Secció Filològica i assessorada puntualment per altres experts de fora i de dins de la institució. La feina de la ponència redactora se sotmet a l'avaluació de la Comissió de

Gramàtica i a la posterior aprovació de la Secció en ple. L'Oficina de Gramàtica intervé en la coordinació i la gestió de tot el procés i duu a terme tasques de suport a la ponència redactora i la Comissió de Gramàtica. Actualment, s'està treballant en la part de «Sintaxi», que ha de culminar l'obra en els pròxims anys.

Diccionari manual de la llengua catalana. Segona edició

Director: Joaquim Rafel i Fontanals

L'objectiu d'aquest projecte, iniciat el 2007, és la redacció de la segona edició del *Diccionari manual de la llengua catalana* de l'IEC (DM2). De la mateixa manera que la primera edició del *Diccionari manual* suposà un avenç metodològic respecte del DIEC1, aquesta segona edició també serà innovadora respecte del DIEC2.

En aquesta segona edició, la distribució de la informació en articles respon a criteris formals i les acepcions s'ordenen d'acord amb el criteri d'ús (de més usual a menys usual). Les subentrades constitueixen una secció a part dins dels articles i s'ordenen alfabèticament. A més, s'incorporen en els articles comentaris amb informacions de caràcter dialectal, funcional, sintàctic i morfològic, amb l'objectiu d'orientar l'usuari.

Nou Diccionari Normatiu de la Llengua Catalana

Director: Joaquim Rafel i Fontanals

L'objectiu d'aquest projecte, iniciat el 2008, és la redacció d'un diccionari normatiu de nova planta, elaborat amb els criteris i els mètodes propis de la lexicografia moderna i sense les limitacions de la tradició lexicogràfica catalana.

Havent estat aprovat recentment per la Secció Filològica el *Criteri sobre el tractament de la variació dialectal en el nou diccionari normatiu* (1 de juliol de 2011), en les reunions tingudes al llarg de l'any 2012, la Comissió de Lexicografia ha desenvolupat aquest criteri i n'ha fet diverses proves d'aplicació. El 18 de maig de 2012, la Secció ha aprovat el *Criteri sobre el tractament de la variació funcional en el nou diccionari normatiu*.

Projecte de recerca i codificació de la llengua de signes catalana

Director: Josep Quer i Villanueva

Amb la Llei de llengua de signes catalana aprovada pel Parlament de Catalunya el 26 de maig de 2010, l'IEC esdevingué l'autoritat normativa d'aquesta llengua que en promou la recerca i haurà d'establir-ne l'estàndard en un futur.

El projecte consisteix en la creació d'un corpus de referència de la llengua de signes catalana (LSC) i els objectius prin-

cipals són dos: documentar l'estat actual de la LSC mitjançant una mostra àmplia i representativa de diferents tipus de discurs signat i fer una anotació bàsica i descriptiva per publicar en línia part del corpus com a material accessible. Es pretén aconseguir una eina útil per a la consulta lingüística i per a la recerca, tant teòrica, ja que es disposarà d'un conjunt de dades anotades que permetran fer descripcions i anàlisis i, en conseqüència, conèixer millor la gramàtica i el lèxic de la LSC, com aplicada, ja que servirà com a punt de referència en la creació de materials com diccionaris, materials didàctics o aplicacions a la traducció automàtica.

Hi col·laboren la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, la Federació de Persones Sordes de Catalunya, el Laboratori de Llengua de Signes Catalana (LSC Lab) de la Universitat Pompeu Fabra i l'Obra Social La Caixa. En el context del projecte s'ha celebrat a l'IEC el IV Seminari de la Llengua de Signes Catalana, el dia 25 de maig de 2012.

Proposta per a un Estàndard Oral de la Llengua Catalana: Sintaxi i lèxic

Directors: Antoni M. Badia i Margarit
Vicent Pitarch i Almela
(sintaxi)
Joan Veny i Clar
(fascicle de lèxic)

El 1990, la Secció Filològica inicià la publicació de la *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana* amb el fascicle sobre fonètica. El 1992 n'aparegué el segon, dedicat a morfologia. Actualment, la Secció elabora els dos darrers fascicles de la col·lecció, el de sintaxi i el de lèxic.

Programes de recerca

Són aquells l'objectiu dels quals és constituir o dotar la comunitat científica d'una infraestructura de recerca o d'una obra de caràcter fonamental.

Atles Lingüístic del Domini Català

Directors: Joan Veny i Clar
Lídia Pons i Grierà

Durant el curs 2011-2012, les activitats realitzades en el marc del projecte són les següents:

Atles lingüístic del domini català (ALDC)

S'ha preparat una part dels materials corresponents al volum vi, que comprèn els capítols 12, «Vida pastoral», i 13, «Animals domèstics». S'han acabat els treballs de preparació del volum vi, que comprèn 275 mapes, 29 llistes de materials no cartografiats, 129 il·lustracions, els índexs numèrics i alfabètics dels enunciats (en català, castellà, francès i italià) i els índexs de les il·lustracions. Just al

final de l'any 2012, els materials han entrat en fase d'escanejament de fotografies i de preparació definitiva per al lliurament a la impremta.

Petit atles lingüístic del domini català (PALDC)

S'han preparat 118 mapes del quart volum del PALDC; d'aquest total, n'hi ha 53 que estan completament acabats i amb el comentari lingüístic corresponent.

Etnotextos

Es continua treballant en la transcripció dels etnotextos del català nord-occidental, en versió fonètica i en grafia convencional. Aquests textos formen una base de dades complementària del projecte general. Actualment, hi ha transcrits 42 etnotextos d'aquest dialecte, cada un amb la versió normalitzada, que corresponen a 21 localitats, i s'està confeccionant el glossari dels termes dialectals, documentant-los amb cada una de les ocurrències del terme.

Posada en xarxa dels materials del volum i de l'ALDC

En aquest període s'ha estat treballant en la implementació en xarxa dels materials del volum i, que comprèn el capítol 1, «El cos humà. Malalties».

Constitució d'un corpus textual per a una gramàtica del català modern

Director: Josep Martines Peres

El projecte té per objectius generals: a) constituir el corpus textual de la llengua catalana dins el període comprès des del segle XVII fins al 1833 —data presa com a referència de l'inici de la Renaixença i del procés de codificació del català contemporani— i b) desenvolupar i aplicar eines informàtiques que permeten la lematització d'aquest corpus i en faciliten l'aprofitament per a l'elaboració de la *Gramàtica del català modern (1601-1833)* (GCM).

Aquest programa s'ha dissenyat per a una durada de tres anys. Segons la programació prevista, aquest primer any calia dur a terme les tasques següents:

1) Selecció de les obres que han de constituir el corpus.

2) Incorporació d'una tercera part dels textos previstos.

La selecció de les obres que han de constituir el corpus està pràcticament tancada. S'ha vist la necessitat de revisar aquesta selecció a fi que sigui representativa de la variació.

Es troba en un estat molt avançat la incorporació d'una tercera part dels textos previstos. S'ha constituït un equip de col·laboradors que assegura el tancament d'aquesta fase.

Aquest programa es duu a terme dins un conveni de col·laboració amb la Universitat d'Alacant i, concretament, amb l'Institut Superior d'Investigació Cooperativa IVITRA. Aquest conveni permet disposar del suport tècnic (instal·lacions, escàner, programari i maquina-

ri); és especialment remarcable la realització de programes específics per al tractament dels textos i la constitució d'aquest corpus.

Diccionari del Català Contemporani - Diccionari Descriptiu de la Llengua Catalana

Director: Joaquim Rafel i Fontanals

Finalitat del programa: elaborar un diccionari descriptiu del català sobre la base dels recursos constituïts en la primera fase del projecte (Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana, CTILC). El *Diccionari descriptiu de la llengua catalana* (DDL) és l'obra lexicogràfica que té com a objectiu la descripció precisa de les unitats lèxiques de la llengua, des del punt de vista del seu contingut i de la seva utilització real, sense restriccions basades en criteris prescriptius.

Estat actual del programa i realitzacions dutes a terme durant el curs 2011-2012:

Progressió en els treballs de redacció

Durant el curs 2011-2012 s'han redactat 8.421 articles del diccionari descriptiu, la qual cosa representa que, des de l'inici del projecte fins a finals d'agost de 2012, s'ha assolit la xifra acumulada de 85.304 articles redactats. Això suposa aproximadament el 77% dels articles previstos per a la conclusió del diccionari.

Adaptació de la part redactada i validació estructural del diccionari

Durant el curs 2011-2012 s'han mantingut diferents línies d'actuació que tenen com a objectiu l'adaptació dels articles redactats a dues modificacions introduïdes en el procés de redacció del diccionari: d'una banda, el canvi de font de referència normativa arran de la publicació del DIEC2 (que afecta el marcatge específic com a no normatius de certs elements del DDLC) i, d'una altra, els nous criteris de redacció establerts en la nova versió del manual de redacció (2009). En paral·lel amb el desenvolupament d'aquestes tasques, a més, s'han portat a terme determinades operacions de validació estructural del diccionari; aquestes operacions suposen la revisió d'alguns aspectes que, malgrat que no han estat objecte de cap reformulació en el nou manual, requereixen una certa supervisió que n'harmonitzi el tractament.

Les tasques relacionades amb el tractament de les actualitzacions que suposa el canvi de referència normativa del DIEC1 al DIEC2 presenten una casuística molt diversa pel que fa a les esmenes que cal realitzar sobre diferents elements estructurals del diccionari. L'any 2012 s'ha completat la revisió de les accepcions noves i de les accepcions suprimides entre el DIEC1 i el DIEC2.

Pel que fa a les operacions de validació estructural del diccionari, s'ha actuat sobre aspectes relatius a l'element es-

tructural «locució»; en concret, s'han regularitzat les locucions intensificadores d'adjectiu i tipus afins, i les formes variants de locucions. També s'ha actuat sobre la regularització en l'expressió i assignació de model de les col·locacions.

D'altra banda, pel que fa a l'element estructural «definició», s'ha completat la tasca d'adaptació del marcatge dels «descriptors» de les definicions del DDLC al nou sistema establert pel *Manual de redacció*. També s'ha verificat l'expressió de les definicions que presentaven un alt grau de similitud, amb l'objectiu de detectar i de resoldre possibles redundàncies en la descripció del significat del diccionari.

Anàlisi dels lemes del corpus no seleccionats inicialment

Durant el curs 2011-2012 s'han portat a terme, també, una sèrie d'accions de validació i de comprovació destinades al tractament en el diccionari dels lemes del corpus que, malgrat que no havien estat seleccionats inicialment, satisfan els requisits establerts pels criteris de redacció, pel fet que presenten homografia amb alguna entrada del diccionari o bé perquè es relacionen amb determinats elements microestructurals (variants, derivats, conversions o parts de locució) d'alguna de les entrades del DDLC.

Estructura organitzativa

L'aplicació de noves mesures de contenció de despesa sobre les ja aplicades en el curs

anterior ha suposat, dins de l'any 2012, una reducció transitòria de l'equip de treball: durant els primers quatre mesos de l'any dos redactors i el membre de l'equip encarregat de la redacció de classes tancades foren destinats en comissió de serveis a altres tasques de l'IEC.

Durant el mateix any 2012 s'ha produït, a més, l'extinció de tres places de redactor consolidades que, en haver quedat vacants, havien estat cobertes transitòriament amb contractes temporals. En aplicació de les mesures preses per la direcció de l'IEC, aquests contractes no han estat renovats al seu venciment.

Digitalització de l'epistolari de Josep Sebastià Pons

Director: August Bover i Font
Ponent: Josep Moran i
Ocerinjauregui

Per al curs 2011-2012, s'ha seleccionat com a ajudant Mercè Comas i Lamarca, amb experiència provada en l'edició d'epistolaris i en l'estudi de temes nord-catalans. Fins ara s'han penjat les transcripcions de 88 cartes escrites entre 1910 i 1961, majoritàriament adreçades per Pons al poeta Tomàs Garcés, però també algunes d'adreçades al poeta Marià Manent, més dues cartes de Pompeu Fabra adreçades a Pons. D'aquestes dues darreres, a més de la transcripció, també s'han penjat ja els PDF dels originals.

Es preveu que es farà la presentació de l'*Edició electrònica de l'epistolari de Josep Sebastià Pons* en el col·loqui Diada Ponsiana: «Pons, país i llengua», que tindrà lloc a Illa (Rosselló), el 7 de setembre de 2012. També es vol aprofitar aquesta Diada Ponsiana per fer una reunió amb estudiosos ponsians nord-catalans (Marie Grau, Joan Lluís Valls, Miquela Valls) sobre la possibilitat d'ampliar el projecte de l'epistolari en un portal sobre la vida i l'obra de Josep Sebastià Pons. I també amb els actuals hereus de Pons, els seus néts, que donen total suport al projecte.

D'altra banda, s'han fet recerques per localitzar documents en arxius privats de París, que ja han començat a donar resultat.

Els clàssics i la llengua literària: norma i cànon

Directora: Montserrat Jufresa i Muñoz
Ponent: Mariàngela Vilallonga Vives

Com a objectiu general i primer del projecte de recerca «Els clàssics i la llengua literària: norma i cànon», es decidí confeccionar un repertori de les traduccions dels autors clàssics al català fetes en el període que abasta l'estudi, i donar notícia, si és possible, dels traductors. Per a dur a terme la part inicial d'aquesta tasca, l'equip s'ha posat en contacte amb l'IULA de la Universitat Pompeu Fabra, que farà

una recerca de base en els catàlegs de biblioteques, nacionals i internacionals que tinguin els fons digitalitzats.

A més, els integrants de l'equip de recerca s'han dividit en dos grups per tal de dur a terme les seves tasques:

— Un grup dedicat a l'estudi dels autors dels segles XVI, XVII i XVIII (parcialment), integrat per Eulàlia Miralles, Antoni Farrando i Josep Lluís Vidal.

— Un grup dedicat a l'estudi dels autors dels segles XVIII (parcialment), XIX i XX, format per Jaume Almirall, Carles Garriga, Montserrat Jufresa i Jordi Pujol.

Eulàlia Miralles, Antoni Farrando i Josep Lluís Vidal s'ocuparan de recollir i estudiar els compendis i crestomaties d'autors llatins dels segles XVII i XVIII que eren usats com a textos per a l'estudi, i se centraran, principalment, en la presència en aquestes antologies d'un autor com Ausoni. També estudiaran la presència de manuscrits i traduccions de les tragèdies de Sèneca per detectar-ne la influència.

Jaume Almirall investigarà el vocabulari de les vides d'Isop incloses en els *Isopets* catalans.

Jordi Pujol i Carles Garriga s'ocuparan de l'estudi de les poètiques aparegudes durant el segle XX i la seva relació amb els models clàssics.

Montserrat Jufresa se centrarà en l'estudi de la influència de la prosa de Plató en l'articulació de la llengua i l'estil de la prosa assagística de Joan Crexells.

S'espera obtenir resultats per a poder dur a terme algunes publicacions i presentacions en simposis amb vista al curs vinent, a més de tenir elaborada una part substancial de la base de dades. Així mateix, s'ha començat a organitzar una jornada per a 2013 sobre l'ús dels clàssics i prosa literària, per a la qual ha estat prevista la participació, a més dels integrants del projecte, d'altres estudiosos com Joan Ramon Veny (Universitat de Lleida), Josep Lluís Martos (Universitat d'Alacant), Àlex Coroleu (Universitat Autònoma de Barcelona), Maria Paredes (Universitat Autònoma de Barcelona) i Anna Maria Babbi (Universitat de Verona).

Estudi previ a l'edició de les obres completes de Lluís Nicolau d'Olwer

Director: Carles Miralles i Solà

Aquest curs s'ha lliurat a l'editorial RBA l'edició crítica de *La lliçó de la dictadura*, col·locacionats els periòdics on originàriament apareguin la majoria dels articles de què és formada; l'edició en llibre, remodelat per Nicolau mateix, i, igualment, el pròleg introductiu. Ha estat tramitada i firmada pels hereus la cessió de drets d'autor. S'ha començat la fixació de la problemàtica actual relativa a l'estudi sobre Abelard, inèdit: l'original es troba en estat no completament controlat de transcripció en format electrònic.

Glossarium Mediae Latinitatis

Cataloniae

Directors: Joan A. Argenter i Giralt

Pere Quetglas i Nicolau

El desenvolupament del *Glossarium mediae latinitatis Cataloniae* s'articula al voltant de dues línies complementàries i indissociables: 1) redacció i 2) digitalització de fonts i posada en marxa del *Corpus documentale latinum*.

1) Pel que fa a la redacció, durant l'any 2012 han continuat les tasques de preparació i composició d'articles de la lletra E. La redacció i la presentació d'aquests articles responen als criteris uniformadors i racionalitzadors que es van aplicar en la reedició del volum I (A-D, en premsa), acabada el 2010.

2) En relació amb la digitalització de fonts i la posada en marxa del *Corpus documentale latinum Cataloniae* (CODOLCAT), cal destacar els punts següents:

— El nombre de documents digitalitzats que integra la base de dades interna —és a dir, el corpus digitalitzat de textos que serveixen de base per a la redacció del *Glossarium mediae latinitatis Cataloniae*— supera, a final del curs 2011-2012, els 22.000 documents.

— Després d'haver creat, al llarg del curs passat (2010-2011), l'aplicació informàtica adient per a tractar els textos digitalitzats i un motor de recerca amb prestacions per a la realització de cerques

lèxiques complexes, es va iniciar el marcatge, la indexació i la introducció en l'aplicació dels textos de tres cartularis: el *Liber feudorum maior*, el *Cartulari de Sant Cugat del Vallès* i el *Cartulari de la Mensa Episcopal de Barcelona*.

— Es va presentar en públic, el 16 de març de 2012, el portal *Corpus documentale latinum Cataloniae* (CODOLCAT), d'accés lliure i gratuït, i amb registre d'usuari. La primera versió (v. 1.0 / MMXII) permet la consulta d'aproximadament 300 documents corresponents als tres cartularis esmentats (<http://gmlc.imf.csic.es/codolcat>).

— S'han continuat introduint documents en el CODOLCAT, com a preparació de la segona versió, que es presentarà al públic el 2013.

Al llarg del curs, els membres de l'equip del *Glossarium mediae latinitatis Cataloniae* han prosseguit amb la labor de participació en fòrums nacionals i internacionals per a donar a conèixer els avenços en la redacció i difusió del nostre diccionari. En donem alguns exemples:

— Organització de la jornada internacional d'estudis *Lexicografia llatina medieval en xarxa*. Barcelona, Universitat de Barcelona i CSIC, 16 de març de 2012 (Pere J. Quetglas, Mercè Puig Rodríguez-Escalona, Ana Gómez Rabal, Marta Segarrés Gisbert).

— Participació en el congrés i en l'assemblea anual de la SISMEL (Società Internazionale per lo Studio del Medioevo

Latino). Florència, 30-31 de març de 2012 (Ana Gómez Rabal).

— Participació en el congrés commemoratiu del Diplôme Européen d'Études Médiévales, organitzat per la FIDEM (Fédération Internationale des Instituts d'Études Médiévales). Roma, 19-20 d'abril de 2012 (Ana Gómez Rabal, Susanna Allés Torrent).

— Participació en el col·loqui anual de la FIDEM (Fédération Internationale des Instituts d'Études Médiévales): «La compilación del saber en la Edad Media», organitzat pel Departament de Filologia Llatina de la Universitat Complutense de Madrid. Madrid, 20-22 de juny de 2012 (Pere J. Quetglas Nicolau, Ana Gómez Rabal).

— Participació en l'International Medieval Meeting Lleida, en la sessió titulada «Las fronteras lingüísticas en los reinos hispánicos: lexicografía latinorromance y latinoárabe en los reinos hispánicos»; Lleida, 26-29 de juny de 2012 (Ana Gómez Rabal).

Llengua i territori a Ponent i l'alt Pirineu (III). El patrimoni etnolingüístic al Pirineu i Prepirineu occidentals i al nord de la Franja

Director: Ramon Sistac i Vicén

Durant aquest curs s'ha consolidat l'etapa de recollida d'entrevistes. Se n'han realit-

zat en alguns municipis concrets que tenen un interès especial per la seva situació geogràfica, com ara Tor.

També s'ha donat per finalitzada l'etapa de gestió i tractament dels materials recollits per al projecte. Tenim un total de 151 pobles entrevistats, la major part dels quals amb més d'una persona. La majoria de les entrevistes també estan transcrites amb un sistema de transcripció propi, que permet detectar ràpidament mots i pronúncies concretes mitjançant programes de cerca d'expressions regulars.

Així mateix, la feina de recerca ha seguit els objectius marcats a l'inici de la realització del projecte, l'any 2010: geografia lingüística, sociolingüística, dinàmica dels dialectes de transició i com afecta la llengua de l'escola i els mitjans de comunicació a una societat tradicionalment sedentària. Cal mencionar que a partir de la feina realitzada s'ha posat en marxa la tesi doctoral *Els parlars del Pallars Sobirà i la Vall Fosca*, que realitza l'investigador Isaac Beà i dirigeix Ramon Sistac.

Finalment, cal fer esment de les tasques d'assessorament lingüístic en matèria dialectal que s'han dut a terme durant el 2012 en teatres importants del país, en sèries televisives i també en l'edició de contes infantils.

NEOXOC: la dimensió geolectal de la llengua catalana a través de la neologia. Anàlisi de la influència de l'anglès

Directora: M. Teresa Cabré i Castellví

Aquest projecte de recerca vol donar continuïtat a la base de dades de neologismes de les diverses varietats dialectals del català, seguir-ne l'estat per detectar canvis de fenòmens o de tendències i elaborar una proposta de diccionari de neologismes catalans en la seva dimensió diatòpica. I, paral·lelament, aprofundir en un punt de treball nou sobre la base del material recollit: estudiar la influència de l'anglès sobre el català a través dels neologismes.

Tenint en compte el pressupost rebut, la feina del primer any s'ha concentrat en un d'aquests tres objectius: l'actualització i el manteniment de la base de neologismes i l'anàlisi dels processos de formació de mots més productius. Serà en el si d'aquesta anàlisi que se situarà l'aprofundiment en un d'aquests recursos (la via del manlleu i la del calc) i s'estudiarà específicament la influència de l'anglès sobre el català.

Durant aquest primer any del projecte, s'han recopilat 3.089 neologismes de diverses varietats del català. A més, s'ha treballat en una selecció de neologismes presents en totes les varietats geolectals, una selecció dels neologismes més productius i, finalment, una selecció de

neologismes genuïns de cada varietat. Amb aquestes tries s'ha elaborat un full-tó de presentació de la xarxa NEOXOC que tant explica la metodologia de treball com mostra les dades recollides.

S'ha treballat en l'elaboració d'un estudi contrastiu dels mecanismes d'innovació de la neologia recollida en el període 2008-2010 que es lliurarà a l'editorial John Benjamins el curs vinent.

També s'ha realitzat un estudi dels manlleus de l'anglès que s'han detectat en els buidatges de neologismes entre el període 2008-2010. Així mateix, també s'ha fet un estudi dels manlleus del francès i dels manlleus del castellà.

Finalment, s'ha planificat la celebració d'un seminari intern que és previst que se celebrarà el 2013.

Obra completa de Santiago Rusiñol. Recopilació, edició, estudi i publicació

Directora: Vinyet Panyella i Balcells

Ponent: Jaume Cabré i Fabré

L'objectiu del projecte és la recuperació íntegra de l'obra literària de Santiago Rusiñol (1861-1931) per a fer-la accessible editada en suport digital, acompanyada dels corresponents estudis introductoris, sistema de referències i aparat crític. Es tracta de més d'un centenar d'obres publicades entre 1894 i 1936 en primera edició, uns dos mil articles des de 1882 fins a final

dels anys vint i cinc-centes cartes trameses i rebudes que configuren el seu epistolari. S'hi afegeix, a més, l'obra artística procedent de museus i col·leccions gràcies a la cessió d'imatges.

Al llarg del curs 2011-2012 s'ha dut a terme l'ampliació i la modificació de l'arquitectura informàtica per a encabir-hi tots els materials i continguts del projecte. Les principals realitzacions són les següents:

— Construcció i experimentació del mòdul d'entrada i modificacions de dades per a integrar les diferents tipologies documentals (monografies, traduccions, articles, manuscrits, partitures, edicions) i el sistema de referències i aparat crític al projecte. El mòdul, que amplia molt notablement els continguts del projecte i li atorga una dimensió molt més potent, es troba en fase experimental i en procés d'algunes altres modificacions. Ha d'incorporar, també, l'obra plàstica de l'artista, de manera que el projecte doni accés a la totalitat de l'obra de Rusiñol, tant literària com artística. Una vegada validats els primers quinze títols amb tot el contingut inclòs a la base de dades, es procedirà a la modificació de l'actual lloc web del projecte, de manera que augmentaran les possibilitats d'interrogació, recerca i accés, i els resultats del treball realitzat fins a la data esdevindrà finalment visible.

— Incorporació de monografies al web de l'obra completa de Santiago Ru-

siñol (OCSR, <http://taller.iec.cat/ocsr>): 28 monografies accessibles des del web de les 78 digitalitzades.

— Seguiment i continuïtat dels treballs de documentació textual i gràfica.

Refranyer Aguiló

Director: Germà Colón Domènech

El Refranyer Aguiló és la col·lecció de parèmies que Marià Aguiló i Fuster va recollir al llarg de la seva vida, en diversos indrets de tot el domini lingüístic català o a través de les informacions que rebia de diferents personalitats destacades.

El Centre de Cultura Popular i Tradicional de la Generalitat de Catalunya va digitalitzar els materials (més de 40.000 fitxes), amb un conveni signat entre el Departament de Cultura i l'Abadia de Montserrat. Gràcies a un acord entre l'Abadia de Montserrat i la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, actualment s'estan estudiant i transcrivint aquests materials.

S'ha començat per les carpetes de les lletres A, B, C i D (més de 6.000 fitxes), per a saber quin tipus d'informació conté el Refranyer. Segons la informació de les fitxes estudiades, s'ha donat forma a la base de dades inicial. A banda de consultar-lo com un diccionari, els lectors podran fer cerques per «Entrada», «Refrany», «Temàtica», «Obra», «Autor» i «Territori».

**Vocabulari de la Llengua Catalana
Medieval de Lluís Faraudo
de Saint-Germain**

Director: Germà Colón Domènech

En el curs 2011-2012, s'han revisat i corregit, aleatòriament, les entrades a partir de la informació introduïda a la base de dades. S'han fet les esmenes pertinents: creació i supressió d'entrades, comprovació de la remissió de mots, correcció i adequació de les definicions,

etcètera. D'altra banda, després de revisar les graelles preparades amb la informació que vam cercar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, s'han corregit i completat les dades de les pestanyes «Obra» i «Localització» de la base de dades, de manera que tots els textos que s'han pogut localitzar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, a més de contenir el registre i el foli, tenen també la informació de l'obra, el paràgraf, la línia, el rei i l'any al qual pertanyen.

Secció de Filosofia i Ciències Socials

Aportacions dels economistes catalans en l'àmbit de la recerca

Director: Eduard Arruga i Valeri

En aquesta primera etapa ens hem centrat en l'obtenció d'un primer producte i en la definició més detallada del projecte:

1. Base de dades d'informació sobre l'activitat dels socis actuals de la SCE

Utilitzant diverses fonts d'informació, hem recollit el més important de l'activitat de tots els socis, especialment els que s'han distingit per la seva presència en el camp de la recerca. Això s'ha fet doblement, per una banda, recollint la fitxa individual de cadascun dels socis i, per l'altra, transposant aquesta informació de manera resumida en una base de dades Access configurada de manera que en un cop d'ull es poden veure les etapes formatives, la situació professional actual i els principals productes (tesi, llibres, articles), així com especialitats conreades, corrents de pensament, distincions o vinculació a empreses. L'objectiu és lligar-la més endavant al web de l'IEC, i en concret a la pàgina de la SCE.

2. Definició més detallada del projecte

Hem mantingut unes quantes entrevistes de les programades, mentre que n'hem ajornat d'altres en disposar, com ja tenim ara, d'informació ben establerta sobre els

entrevistats, de manera que se'ls puguin demanar precisions i consells amb més correcció. Al mateix temps, hem localitzat articles que d'alguna manera responen a l'objectiu de la recerca, en constituir reflexions sobre les aportacions dels economistes catalans en diversos camps i hem localitzat economistes catalans treballant en universitats i centres estrangers. La mateixa SCE, en ocasió del centenari de l'Institut, ja hi havia fet una primera aproximació. No hem abandonat la reflexió i la localització de la documentació corresponent relativa a economistes, socis o no de la SCE, ja desapareguts, car, com demostra la mateixa existència de la SCE (abans la Secció d'Estudis Econòmics Jurídics i Socials), la voluntat de tractar científicament les qüestions econòmiques és antiga.

Com a resultat de la recerca, la Junta Directiva de la SCE ha decidit dedicar una sessió anual a l'anàlisi de les aportacions en economia d'un economista català important del passat.

Catàleg dels manuscrits de la Biblioteca Diocesana del Seminari de Girona, 3 v. Ms. 1

Director: Jaume de Puig i Oliver

Han estat estudiats i analitzats segons el mètode indicat a «ATCA» 17 (1998) 296-

298, els primers quaranta manuscrits de la Biblioteca Diocesana del Seminari de Girona. S'ha escrit la introducció i s'ha tancat la descripció dels manuscrits. El treball ja ha estat lliurat al Servei de Publicacions de l'IEC.

Dels manuscrits estudiats es dona la bibliografia oportuna, se n'indiquen altres exemplars coneguts i hom assaja de precisar llur cronologia.

Cal indicar que en bona part dels manuscrits descrits hom entrava en territori verge, de manera que ha calgut dedicar molt de temps a la identificació i documentació dels escrits continguts en cada manuscrit.

Catàleg històric general de la premsa en català, II.

La renovació del periodisme, 1899-1923

Director: Jaume Guillaumet i Lloveras

Ponent: Josep M. Casasús i Guri

S'ha procedit a revisar la base de dades d'acord amb l'experiència de la seva utilització durant la primera fase del projecte («I. L'eclosió de les publicacions, 1810-1898»). S'han elaborat 228 fitxes i articles descriptius de periòdics i s'està preparant un article per a una revista científica sobre els aspectes metodològics del projecte.

Comprensió i producció de textos amb recursos digitals

Director: Joaquim Arnau i Querol

El projecte pretén avaluar els efectes d'un programa d'intervenció basat en la comprensió i producció de textos amb suports digitals. És un projecte d'innovació pedagògica que pretén desenvolupar en l'alumnat habilitats que les noves tecnologies proporcionen de cara a la selecció, organització i presentació de la informació.

El programa consisteix en l'ensenyament i aprenentatge d'una unitat temàtica en la qual s'ensenya l'alumnat a comprendre i produir textos escrits amb el suport de recursos digitals (bàsicament es tracta que l'alumnat aprengui a fer una integració de textos, imatges i esquemes en l'explicació d'aquesta unitat temàtica).

Les tasques realitzades durant aquest curs han estat les següents:

— Selecció del centre i del curs que durant l'any 2013 aplicarà el programa: Escola Lavínia de Barcelona i aula de sisè de primària. És un centre que ja ha estat col·laborant amb aquest grup de recerca en tasques de comprensió i producció de textos.

— Selecció i disseny de la unitat temàtica. S'ha seleccionat «El descobriment d'Amèrica», un tema de l'àrea de coneixement del medi social, propi d'aquest curs. El disseny de la unitat ha

considerat els conceptes bàsics, així com una selecció dels recursos digitals que podrà utilitzar l'alumnat.

— Disseny de les tasques de formació del professorat. Aquest procés de formació i d'aplicació del programa es preveu que comenci amb vista al curs vinent (a principi de 2013).

— Selecció de procediments de registre i observació. Es gravarà en vídeo la comunicació entre professorat i grup classe i també l'activitat que faran dos grups de treball seleccionats.

— Afinament dels criteris d'anàlisi i valoració dels resultats (com el professorat coordina l'ús dels recursos semiòtics a fi de complementar-los en la construcció del coneixement, com usa i integra l'alumnat aquests recursos i quins són els processos de negociació que estableixen en aquesta construcció).

El grup de recerca té un web on es penegen els recursos elaborats en relació amb la temàtica «Comprendre i produir textos»: *www.aprendretextos.com*.

Aquest projecte està en la fase inicial i encara no pot presentar, per tant, publicacions. Això no obstant, de la tasca del grup de recerca ja s'han derivat activitats de transferència dels coneixements propis d'aquesta temàtica:

ARNAU, J.; TEBEROSKY, A.; ORTEGA, A.; CORROMINA, J. (2013). «La digitalización de los textos y productos académicos en educación primaria». Comunicació presentada en el seminari «Aprenen-

tatge i educació a la societat digital» (Universitat de Barcelona, gener 2013). [Es publicarà en el llibre que recull les aportacions més importants d'aquest seminari.]

— (2013). «Relació *input-output* en la utilització de recursos multimodals en alumnes de primària». [Invitació a la presentació d'un article a la *Digital Educational Review* que s'està elaborant.]

Evolució dels paisatges mediterranis de ribera

Director: Josep M. Panareda Clopés

Aquest programa es basa en un treball de recerca de geografia històrica sobre l'evolució dels paisatges dels rius mediterranis dels Països Catalans, i se centra a obtenir una visió global de com han anat evolucionant aquests paisatges en relació amb les condicions naturals secularment modificades per l'acció humana, i, alhora, a dur a terme estudis de detall en diferents cursos i punts d'aigua. És un treball plantejat a llarg termini a causa dels escassos recursos disponibles. Les tasques principals són el treball de camp, la consulta documental, el tractament de dades, l'elaboració d'elements gràfics i cartogràfics i la redacció de textos dels resultats que es van obtenint.

Durant aquest curs s'ha continuat el treball dels rius Foix, Llobregat, Con-

gost i Tordera. Els resultats es presenten en quatre àmbits diferents:

a) Llibres. A principi de 2012 s'enllestiren els textos i els materials per a un llibre sobre el paisatge de ribera del delta del Llobregat, i esperem que sigui editat al llarg de 2013 per l'IEC. S'està treballant en un llibre sobre el paisatge de ribera del Congost, de manera que es pugui lliurar abans d'acabar 2013.

b) Articles en revistes científiques. Com a resultat del programa de recerca, destaca l'article publicat a *Cuadernos Geográficos*, en què s'exposa el sistema de representació gràfica dels paisatges lineals, aplicats als paisatges de ribera.

c) Presentacions en congressos i reunions científiques. S'ha intentat assistir a congressos d'àmbits diferents: internacional, estatal, nacional i local. Destaca la participació en la III Trobada d'Estudiosos del Foix, al Castell de Castellet, el 31 de maig de 2012: Josep M. Panareda, Joaquim Farguell, Xavier Úbeda i Maravillas Boccio, «La cua del pantà de Foix: transició entre el riu i l'embassament» (exposició oral i publicació del text sencer en premsa).

d) Escrits i exposicions orals divulgatives. Durant el curs s'han realitzat set publicacions científiques, sis publicacions divulgatives i una publicació de caràcter metodològic.

Identitat i cohesió social

Director: Josep M. Panareda Clopés

«Identitat i cohesió social» és un programa de recerca en què participen especialistes de les diferents temàtiques que engloba la Secció de Filosofia i Ciències Socials de l'Institut d'Estudis Catalans. L'objectiu principal és analitzar i diagnosticar els principals processos dels canvis actuals de la societat, amb la finalitat d'assolir una cohesió social malgrat les múltiples tensions i crisis presents i que s'esdevindran. La *catalanitat*, en el sentit més ampli del terme, ha de constituir un nexa d'unió i de referència per a assolir aquesta cohesió en una societat cada vegada més diversa en origen, però que tendeix a homogeneïtzar-se a causa de la globalització del comerç i dels mitjans de comunicació i a la banalització de les idees i dels comportaments. La identitat en una societat, amb unes idees, amb una manera de ser i amb un territori, és necessària, però els elements de referència van canviant i es tendeix que cada dia siguin més virtuals, cosa que fa que els ciutadans desconeguin i s'allunyin mentalment del territori on viuen i del seu entorn social més proper.

L'abast del projecte és molt ampli i s'ha acotat a partir de prioritats i de les disponibilitats personals, econòmiques o materials. D'entrada, s'han establert nou subprogrames per tal que s'hi puguin integrar tots els membres de la Secció:

«Dret català», «Educació com a factor de cohesió social», «Estructura i continguts del sistema de comunicació social», «Evolució del paisatge en relació amb les activitats humanes», «Evolució i estructura econòmica», «Immigració i canvis socials i culturals», «Orígens del pensament», «Tendències en la identitat nacional» i «Territori i societat».

La feina s'ha canalitzat encarregant a especialistes l'elaboració d'unes síntesis entorn de qüestions i problemàtiques concretes, que han estat exposades i debatudes en els plens mensuals que té la Secció:

— 23 de gener de 2012. Anna Cabré: «Perspectives demogràfiques i cohesió social».

— 26 de març de 2012. Miquel de Moragas: «L'espai català de comunicació, la "catòsfera" i les xarxes socials».

— 20 d'abril de 2012. Ple celebrat a la ciutat de València. Manuel Alcaraz: «Paradoxes de la política valenciana en temps de crisi»; Vicent Soler: «Economia i societat al País Valencià»; Gustau Muñoz: «La cultura bandejada: cultura i societat al País Valencià avui».

— 14 de maig de 2012. Josep Cruanyes: «La restitució dels papers de Salamanca. Problemàtica jurídica i repercussions socials».

— 4 de juny de 2012. Jordi Reglà: «La preocupant emergència de la pobresa a la nostra societat».

La cartografia dels Països Catalans des del Renaixement a l'edat moderna

Director: Vicenç M. Rosselló i Verger

El buc de la tasca duta a terme al llarg del curs, acreditada per part del director i del principal col·laborador, el Dr. Werner-F. Bär, es refereix a l'estudi dels quatre mapes murals de Mallorca, pintats a l'oli: Museu de Mallorca (procedent de la Societat Arqueològica Lul·liana), Miquel Bestard (Can Vilallonga), Ajuntament de Ciutat i Palau Episcopal (segles xvi-xviii) i llurs precedents (manuscrits de J. Binimelis: Biblioteca Nacional de Madrid, 10394; British Library, Add. 24912, i ms. Aiamans de la Biblioteca de Montserrat) i derivat, mapa gravat i imprès de Vicenç Mut (1683). Tots aquests documents han estat buidats de toponímia, analitzats cartomètricament, cartogràficament i semiològicament (vinyetes incloses), redreçats i georeferenciats respecte a coordenades astronòmiques. Se n'ha analitzat la xarxa hídrica i la de camins, com també la línia litoral (inclòs el sistema defensiu antipiràtic).

El membre de l'equip Francesc Torres i el director han publicat el llibre *Jeroni Munyós i la frontera valenciana amb Castella (1565-1566)*, editat per l'Institut d'Estudis Catalans i Publicacions de la Universitat de València; amb això, es dóna per enllestida aquesta recerca. Ramon J. Pujades treballa, ara, sobre

mapamundis medievals, però dins el nostre àmbit ha completat la recollecció de cartes i atles portolans dels segles xvi i xvii, originals d'autors catalànics. Un col·laborador novell, Juli Moll i Gómez, llicenciat en filologia i adscrit fins fa poc a l'Institut Cartogràfic de Catalunya, ha

transcrit dels manuscrits dispersos la *Descripció particular de la illa de Mallorca e vilas...*, l'edició crítica de la qual sortirà enguany. Es tracta d'una obra desconeguda del geògraf i historiador Joan Baptista Binimelis, escrita el 1595.

Programes de recerca de curta durada de la SFCS

Diccionari Enciclopèdic de Pedagogia

Director: Joan Mallart i Navarra
Ponent: Josep González-Agàpito i
Granell

El periodisme científic als Països Catalans: mapa de situació i perspectives de futur

Director: Josep M. Casasús i Guri

Estructures d'implicació educativa de les famílies immigrades i efectes en la motivació i l'autoregulació de l'estudi com a claus de l'èxit escolar i immigració i cohesió socioeconòmica

Directora: Carlota Solé i Puig

La formació i organització geohistòrica del territori català

Director: Joan Vilà-Valentí

Recerca i catalogació del patrimoni historicoeducatiu de Catalunya

Director: Josep González-Agàpito i
Granell

Tendències de la catalanitat (vies d'identificació)

Director: Josep M. Casasús i Guri

Una escola per servir la llengua, la identitat i la cohesió social.

El Col·lectiu d'Escoles per l'Escola Pública Catalana (1978 i 1988)

Director: Josep González-Agàpito i
Granell

Vint-i-cinc anys d'integració europea

Director: Carles A. Gasòliba i Böhm